

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

На правах рукопису

Драга Інна Миколаївна

УДК 355.233.2.37.035.6 (438)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ
ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА**

01 Освіта/Педагогіка

011 Освітні, педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Драга Інна Миколаївна

Науковий керівник – Миколайко Володимир Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА	25
1.1. Вища військова освіта як наукова проблема	25
1.2. Концептуальні засади вищої військової освіти в Республіці Польща	31
1.2. Становлення і розвиток вищої військової освіти в Республіці Польща	60
Висновки до розділу 1	81
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА.....	84
2.1. Нормативні засади вищої військової освіти в Республіці Польща.....	84
2.2. Змістові засади вищої військової освіти в Республіці Польща	96
2.3. Процесуальні засади вищої військової освіти в Республіці Польща	123
Висновки до розділу 2	142
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОГРЕСИВНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	145
Висновки до розділу 3	160
ВИСНОВКИ	162
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	166
ДОДАТКИ	181

АНОТАЦІЯ

Драга І. М. Організаційно-педагогічні засади вищої військової освіти в Республіці Польща. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2023.

Зміст анотації

Дисертація є комплексним дослідженням, у межах якого з'ясовано теоретичні, нормативні, змістові, процесуальні засади вищої військової освіти в Республіці Польща з метою визначення можливостей використання елементів польського прогресивного досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Схарактеризовано стан розробленості досліджуваної проблеми. Застосування структурно-логічного аналізу широкого кола досліджень дозволило виокремити такі аспекти розгляду вищої військової освіти в науково-педагогічному дискурсі.

Розкрито концептуальні засади вищої військової освіти в Республіці Польща та виокремлено етапи її становлення та розвитку.

З'ясовано, що в наукових дослідженнях концептуальні засади трактуються як методологічні підходи розвитку педагогічного феномену, які всебічно розкривають його сутність, зміст, особливості, а також технологію оперування з ним в умовах сучасної освіти.

Виокремлено етапи розвитку вищої військової освіти в Республіці Польща:

- 1) поява перших закладів вищої військової освіти – військових шкіл (друга половина XVIII – кінець XVIII століття);
- 2) застій у розвитку вищої військової освіти (XIX століття);
- 3) розбудова військової освіти (1918-1921 роки);

- 4) гармонізація військової освіти (1922-1939 роки);
- 5) воєнні роки (1939-1945 роки);
- 6) зростання попиту на висококваліфікований персонал для потреб збройних сил країни (1946-50-ті роки);
- 7) реформування вищої військової освіти в Польщі (60-80-ті роки ХХ століття);
- 8) скорочення закладів вищої військової освіти (90-ті роки ХХ століття – 2010 рік);
- 9) закріплення військової освіти в рішенні президента про основні напрями розвитку збройних сил у 2013-2022 роках (2011 рік – дотепер).

З метою окреслення нормативних засад вищої військової освіти в Республіці Польща проаналізовано та схарактеризовано нормативні документи, у яких відображено провідні позиції організації системи вищої військової освіти (Закон про вищу освіту і науку, Стратегія – Польща 2030, Третя хвиля сучасності. Довгострокова стратегія розвитку країни, Стратегія відповідального розвитку до 2020 року, Європа 2020 – Стратегія зі сталого, стійкого та інклюзивного зростання, Стратегія розвитку системи національної безпеки Республіки Польща 2022 рік, Закон про вищу військову освіту, Стандарт військової освіти для кандидатів в офіцери, Накази Міністра національної оборони про встановлення умов та порядку прийому на навчання до закладів вищої військової освіти для кандидатів на професійну військову службу в академічному році). Зазначені документи стали підґрунтям для розробки програм з надання послуг у сфері вищої військової освіти Польщі.

У контексті з'ясування змістових засад вищої військової освіти в Республіці Польща схарактеризовано основоположні напрями діяльності закладів вищої військової освіти.

Визначено, що змістовими засадами вищої військової освіти в

Республіці Польща є:

- диверсифікація освітніх програм військового і цивільного напрямку;
- інтенсифікація науково-дослідницького напрямку діяльності закладів вищої військової освіти;
- розробка освітніх програм підготовки військовослужбовців на основі консолідаційного підходу;
- активізація вивчення англійської мови;
- розширення системи підвищення кваліфікації військовослужбовців.

З метою з'ясування процесуальних ознак досліджено особливості управління вищою військовою освітою; структурна організація системи вищої військової освіти, функціональні обов'язки менеджерів закладів вищої військової освіти.

Визначено перспективи використання прогресивних здобутків вищої військової освіти в Україні. Найбільш перспективними визначено такі:

1. Розвиток системи підвищення кваліфікації.
2. Практична підготовка на спеціальних тренувальних майданчиках на систематичній основі.
3. Отримання міжнародної акредитації.
4. Розробка нормативно-правового забезпечення вищої військової освіти.
5. Зміна підходу до розроблення стандарту вищої військової освіти.
6. Формування іншомовної компетентності військовослужбовців на основі комунікативного, компетентнісного, систематичного, міждисциплінарного та інтеркультурного підходів.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження детально презентована на слайді та полягає в тому, що в ньому *вперше*: цілісно з'ясовано організаційно-педагогічні засади вищої військової освіти в

Республіці Польща. У межах характеристики теоретичних засад досліджуваного феномену проаналізовано основні аспекти розгляду проблеми вищої військової освіти в науковому дискурсі та виокремлено етапи становлення вищої військової освіти в Республіці Польща. Окреслено нормативні засади вищої військової освіти, зокрема проаналізовано нормативно-правові документи, у яких визначено основні аспекти її організації. На прикладі закладів вищої військової освіти Польщі виявлено змістові засади вищої військової освіти в Республіці Польща: диверсифікація освітніх програм військового і цивільного напрямку; інтенсифікація науково-дослідницького напрямку діяльності закладів вищої військової освіти; розробка освітніх програм підготовки військовослужбовців на основі консолідаційного підходу; активізація вивчення англійської мови; розширення системи підвищення кваліфікації військовослужбовців. З'ясовано процесуальні засади вищої військової освіти в Республіці Польща: особливості управління вищою військовою освітою; структурна організація системи вищої військової освіти, функціональні обов'язки менеджерів закладів вищої військової освіти. Визначено можливості використання прогресивного досвіду польської системи вищої військової освіти в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Уточнено нормативні засади вищої військової освіти в Україні.

Подальшого розвитку дістала характеристика наукових розвідок із проблеми розвитку й організації вищої військової освіти в Україні та світі.

У науковий обіг уведено маловідомі й раніше невідомі іншомовні джерела, історичні документи та факти, що стосуються особливостей вищої військової освіти в Республіці Польща.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що узагальнені положення щодо етапів розвитку вищої військової

освіти, концептуальних, нормативних, змістових та процесуальних засад діяльності закладів вищої військової освіти можуть бути включені до змісту освітніх компонентів закладів вищої військової освіти України. Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлений можливістю використання його результатів для здійснення подальшої науково-дослідницької роботи щодо розвитку вищої військової освіти у процесі модернізації вітчизняної системи освіти.

Ключові слова: вища освіта, вища військова освіта, концептуальні засади, нормативні засади, змістові засади, процесуальні засади, імплементація досвіду, Республіка Польща, Україна.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Драга, І. М., Чистякова, І. А. (2020). Становлення та розвиток вищої військової освіти в Польщі. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*, 7, 142-148.
2. Чистякова, І. А., Драга, І. М. (2020). Підготовка військовослужбовців у закладах вищої освіти України. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (96).
3. Драга, І. (2021). Вища військова освіта в Республіці Польща: змістовий аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (109), 3–12.
4. Чистякова, І., Драга, І. (2022). Методологічні підходи до вищої військової освіти Польщі та України. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (116), 309-318.

5. Draha, I. (2022). Higher military education in the Republic of Poland: regulatory and legal support. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (118), 188-196.

Праці апробаційного характеру

6. Драга, І. М. (2020). Рекомендації Міністерства науки та освіти республіки Польща щодо навчання, яке проводиться з використанням методів і технологій дистанційного навчання. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (12-13 листопада 2020 р., Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, сс. 139-142.

7. Драга, І. М. (2020). Вища військова освіта в Польщі: історична ретроперспектива. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції* (22-23 жовтня 2020 р., Мукачево). Мукачево: Вид-во Мукачівський державний університет, сс. 139-142.

8. Драга, І. М. (2021). Національна безпека як рушійна сила в системі військової освіти: філософський аспект. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції* (16-17 листопада 2021р., Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, сс. 180-183.

9. Драга, І. (2020). Стратегії розвитку вищої військової освіти в Польщі. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 23-24 квітня 2020 р.). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 8-11.

10. Драга, І. (2022). Виклики до польської вищої військової освіти у XXI столітті. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної*

конференції (м. Суми, 20-21 грудня 2022 р.). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 47-50.

11. Драга, І. (2023). Особливості вступу до закладів вищої військової освіти в Польщі. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 27-28 квітня 2023 р.). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 19-24.

ABSTRACT

Draha I. M. Organizational and pedagogical foundations of higher military education in the Republic of Poland. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for Doctor of Philosophy degree in specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. Sumy, 2023.

The contents of the abstract

The dissertation is a comprehensive study, within which the theoretical, conceptual, legal, content, and procedural foundations of higher military education in the Republic of Poland are clarified in order to determine the possibilities of using elements of progressive experience in the aspect of the investigated problem in Ukraine.

The thesis analyzes the state of elaboration of the issue of higher military education in domestic and foreign studies. The application of structural and logical analysis of a wide range of studies allowed for identifying the aspects of examining higher military education within the scientific and pedagogical discourse.

The conceptual foundations of higher military education in the Republic of Poland have been revealed, and the stages of its formation and development have been outlined.

It has been clarified that in scholarly research, conceptual foundations are interpreted as methodological approaches to the development of the pedagogical phenomenon, comprehensively revealing its essence, content, peculiarities, as well as the technology of operating with it in the conditions of modern education.

On the basis of the study, analysis and synthesis of scientific literature, regulatory documents, we have identified the following stages of the higher military education development in Poland: 1) second half of the XX – end of the XVIII century – creation of the first institutions of higher military education –

military schools; 2) XIX century – stagnation in the development of higher military education – due to the loss of independence of the country, there functioned only cadet schools; 3) 1918-1921 – growth of military education owing to the restoration of the country's independence on the basis of the French system, it envisaged two stages: cadet schools and training courses for officers; 4) 1922-1939 – harmonization of military education aimed at reforming training centers that were responsible for providing military education; 5) 1939-1945 – the war years, during which only the Navy Cadet College operated; 6) 1946-1950s – increasing demand for highly qualified personnel for the needs of the country's armed forces; 7) 60-80s of the XIX century – reform of higher military education in Poland; 8) 90s years of XX century – 2010 – reduction of higher military education institutions; 9) 2011 – until now – consolidation of military education in the President's decision on the main directions of the armed forces development in 2013-2022.

In order to outline the normative foundations of higher military education in the Republic of Poland, the normative documents reflecting the leading positions in organizing the higher military education system have been analyzed and characterized. These documents include the Law on Higher Education and Science, Poland 2030 Strategy, The Third Wave of the Present - Long-term Country Development Strategy, Strategy of Responsible Development until 2020, Europe 2020 - Strategy for Sustainable and Inclusive Growth, Development Strategy of the National Security System of the Republic of Poland for 2022, Law on Higher Military Education, Military Education Standard for Officer Candidates, Orders of the Minister of National Defense on establishing conditions and procedures for admission to higher military education institutions for candidates for professional military service in the academic year. These documents served as the basis for developing programs providing services in the field of higher military education in Poland.

In the context of clarifying the content foundations of higher military education in the Republic of Poland, the fundamental directions of activity of higher military education institutions have been characterized.

It has been determined that the content foundations of higher military education in the Republic of Poland are:

- Diversification of educational programs in both military and civilian domains.
- Intensification of scientific research activities within higher military education institutions.
- Development of educational programs for military personnel based on a consolidated approach.
- Intensification of English language learning.
- Expansion of the system for upgrading the qualifications of military personnel.

In order to clarify the procedural foundations, the specifics of managing higher military education have been explored, including the structural organization of the system of higher military education and the functional responsibilities of managers in institutions of higher military education.

The possibilities of using the elements of progressive experience in the aspect of the investigated problem in Ukraine, which include legislative, procedural and content aspects of the problem consideration, are determined.

The most promising ones include:

Development of qualification enhancement systems.

Practical training at specialized training grounds on a systematic basis.

Obtaining international accreditation.

Development of regulatory framework for higher military education.

Changing the approach to developing the standard for higher military education.

Formation of foreign language competence for military personnel based on communicative, competency-based, systematic, interdisciplinary, and intercultural approaches."

The scientific novelty of the obtained research results consists in the fact that for the first time: the organizational and pedagogical foundations of higher military education in the Republic of Poland have been comprehensively clarified. Within the framework of characterizing the theoretical foundations of the researched phenomenon, the main aspects of considering the issue of higher military education in scientific discourse have been analyzed. The stages of the formation of higher military education in the Republic of Poland were identified. Normative foundations of higher military education have been outlined, particularly by analyzing regulatory documents that define its organizational aspects.

Drawing upon examples from Polish higher military education institutions, the content-related foundations of higher military education in the Republic of Poland have been identified, including the diversification of educational programs in military and civilian directions, intensification of scientific research activities in higher military education institutions, development of educational programs for military personnel based on a consolidated approach, intensification of English language learning, and the expansion of the professional development system for military personnel. Procedural foundations of higher military education in the Republic of Poland have been clarified, such as the peculiarities of managing higher military education, structural organization of the higher military education system, and the functional responsibilities of higher military education institution managers. Possibilities for using the progressive experience of the Polish system of higher military education in the context of the researched issue in Ukraine have been defined.

The regulatory foundations of higher military education in Ukraine have been specified.

Further development included a characterization of scientific explorations on the development and organization of higher military education in Ukraine and worldwide.

Previously unknown foreign sources, historical documents, and facts related to the peculiarities of higher military education in the Republic of Poland have been introduced into scholarly circulation.

The practical significance of the obtained research results lies in the generalizations regarding the stages of higher military education development, conceptual, normative, content, and procedural foundations of higher military education institution activities. These can be incorporated into the educational components of Ukrainian higher military education institutions. The prognostic potential of the conducted research is driven by the possibility of using its outcomes for further scientific inquiry into the development of higher military education in the process of modernizing the national education system.

Key words: higher education, higher military education, conceptual foundations, normative foundations, content foundations, procedural foundations, implementation of experience, Republic of Poland, Ukraine.

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Research works,

in which the main scientific results of the thesis are published

Articles in professional scientific journals of Ukraine

1. Драга, І. М., Чистякова, І. А. (2020). Становлення та розвиток вищої військової освіти в Польщі. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*, 7, 142-148.
2. Чистякова, І. А., Драга, І. М. (2020). Підготовка військовослужбовців у закладах вищої освіти України. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (96).
3. Драга, І. (2021). Вища військова освіта в Республіці Польща: змістовий аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (109), 3–12.
4. Чистякова, І., Драга, І. (2022). Методологічні підходи до вищої військової освіти Польщі та України. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (116), 309-318.
5. Draha, I. (2022). Higher military education in the Republic of Poland: regulatory and legal support. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (118), 188-196.

Research works,

which certify the approbation of the materials of the thesis

6. Драга, І. М. (2020). Рекомендації Міністерства науки та освіти республіки Польща щодо навчання, яке проводиться з використанням методів і технологій дистанційного навчання. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (12-13 листопада 2020 р., Суми). Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, сс. 139-142.

7. Драга, І. М. (2020). Вища військова освіта в Польщі: історична ретроспектива. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 жовтня 2020 р., Мукачево)*. Мукачево: Вид-во Мукачівський державний університет, сс. 139-142.
8. Драга, І. М. (2021). Національна безпека як рушійна сила в системі військової освіти: філософський аспект. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 листопада 2021р., Суми)*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, сс. 180-183.
9. Драга, І. (2020). Стратегії розвитку вищої військової освіти в Польщі. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 23-24 квітня 2020 р.)*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 8-11.
10. Драга, І. (2022). Виклики до польської вищої військової освіти у XXI столітті. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20-21 грудня 2022 р.)*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 47-50.
11. Драга, І. (2023). Особливості вступу до закладів вищої військової освіти в Польщі. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 27-28 квітня 2023 р.)*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 19-24.